

Fodspor

Af samme forfatter:

Skyggespil

Efterladt

Et kort resumé:

Skyggespil: I august 1943, forelsker den 17 årige Maja Niemann sig i en tysk soldat. Mødet får fatale konsekvenser. Maja stemples som tyskertøs og bliver alene, da hendes tyske kæreste, Hermann, sendes til den russiske front. Da hun senere opdager, at hun er gravid, og at Hermann er meldt savnet, falder hendes verden sammen.

Kort før befrielsen vælger hun, under store eksistentielle kvaler, at bortadoptere sin lille pige, Anna. Efterfølgende flygter hun til Amerika og indgår et proformaægteskab med en amerikansk soldat. Men ægteskabet, der hviler på fortællinger og løgne, holder ikke. Syv år efter vender Maja tilbage til Danmark og begynder at lede efter Anna.

I **Efterladt** følger vi Annas opvækst i en dybt religiøs familie. Da hendes religiøse adoptivfar mislykkes med at tugte sin egenrådige datter, fremstilles hun som et kristent barmhjertighedsprojekt. Anna stemples som en tyskerunge, født af en hore, og opdrages til at være ydmyg og taknemmelig for det liv hun har.

Da Maja endelig finder sin nu 16 årige datter, bliver hun mod sin forventning afvist med en massiv mur af mistillid. En mistillid der sidder dybt i Anna og hendes syn på verden. Annas mistrivsel ender i et oprør og en flugt fra barndomshjemmet. Hun opsøger Maja i København, alene fordi hun ikke har andre muligheder. Herfra begynder Annas lange rejse mod en frisættelse og en erkendelse af, hvem hun selv er.

MARIANNE TOXBOE

Fodspor

Roman

Marianne Toxboe

Copyright © Marianne Toxboe

1. udgave 2016

Omslag: Michael Toxboe

Bogen er sat med Palatino

Tryk: Saxo Publish 2016

ISBN 9788740923414

www.mariannetoxboe.dk

Romanen er, som de to forudgående romaner i serien, fiktiv. Ingen af karaktererne har eksisteret i virkeligheden, men fortællingen udspiller sig i en autentisk, historisk ramme. Som sådan fungerer trilogien både som spændingsroman, en familiekronike og en historisk fortælling om menneskelivets dilemmaer og hverdagslivets dramatiske begivenheder under og efter anden verdenskrig.

*

I slutningen af bogen findes en oversigt over denne bogs centrale persongalleri.

TAK

Tak til venner og familie og alle jer der, med store tålmodighed, har givet mig kritik og hjulpet mig på vej i min skriveproces. Tak til Gabriele Bech-Andersen for feedback på beskrivelsen af hverdagslivet i DDR og tak for professionel feedback, redigering og korrektur til henholdsvis Heidi Korsgaard, Mette Noppenau og Merete Lundbeck. Det har været en uvurderlig hjælp.

Dresden, 1961

Kapitel 1

Ensretning

Hermann sad på den lille bænk foran forvalterboligen og nød morgensolens stråler i ansigtet. Endelig forår, tænkte han og forsvandt langsomt ind i en tidslomme, hvor forestillingen, om at alting var som før, forblev uforstyrret. På det tidspunkt vidste Hermann ikke, at netop denne forårsdag skulle vende op og ned på hans verden.

En raslende lyd fra hasperne i køkkenvinduet bragte Hermann tilbage til virkeligheden. Efter et par hårde bankelyde sprang vinduet op og Kathrins smilende ansigt kom til syne. Den rolige morgenstund var forbi.

– Så kan du godt starte udyret, sagde hun og lod øjnene glide fra sin bror over til den bleggrønne Trabant, der var parkeret i indkørslen. Køretøjet, hvis man da kunne kalde det et køretøj, var det eneste tilbageværende transportmiddel i familien.

– Du sidder vel ikke og bliver kold. Jeg er der om fem minutter.

– Hvad skulle jeg gøre uden dig, søs. Hermann rejste sig besværet og sikrede sig, at protesen var spændt rigtigt på.

– Satans, mumlede Hermann, da han for fjerde gang drejede startnøglen omkring, uden effekt. Efter endnu en række forsøg udstødte bilen et par opgivende prust for til sidst at dø helt ud. Det var ikke usædvanligt, at bilen nægtede at starte, men som regel lykkedes det at få liv i den. Men ikke i dag. Hermann sparkede arrigt til dækket.

– Tror du, det der hjælper, grinede Kathrin.

– Jeg fatter ikke, hvor du får det humør fra, mumlede Hermann gnavent. Kathrin plejede at køre ham de tre formiddage om ugen, hvor han arbejdede på St. Josef Hospital. Han hadede at komme for sent.

Uden Trabanten vidste han, hvad der ventede ham. Hermann skævede over til kørestolen, der stod parkeret ude foran døren. Han havde aldrig forliget sig med den kørestol. Den signalerede hjælpeløshed og afhængighed. Alt det han ikke ønskede at være.

Heldigvis var de i god tid. Med lidt held ville han nå at komme til tiden. Den forbandede protese. Der var kun en kilometer ned til hovedvejen, men nok til, at protesen ville gnave sig ind i huden og udvikle et nyt tryksår.

Kathrin fulgte Hermanns blik.

– Bussen går om en halv time nede fra hovedvejen. Jeg får Stefan til at køre dig derned i stolen. I eftermiddag låner jeg en bil og henter dig klokken et, sagde hun og trak vinduet til med et lille smæld.

Stefan, Hermanns nevø, havde fulgt sin onkels mislykkede startforsøg fra køkkenvinduet. Nu stod han foran Hermann med skoletasken på ryggen.

– Nåh, skal vi starte Mercedesen, forsøgte Stefan sig for at muntre Hermann op og tog et fast greb om kørestolens håndtag.

– Stig på, min herre, det der gamle vrage får du aldrig gang i.

– Næh, det har du nok ret i. Før krigen kunne Tyskland bryste sig af sin teknologi og sine biler, men det hører bestemt fortiden til. Hermann sukkede og satte sig tungt i kørestolen.

– Gennemsnitsfarten lader ganske vist noget tilbage hr., men vi skal nok nå frem i tide.

Hermann lod sig modvilligt smitte af Stefans gode humør. 18 år gammel og fuld af gåpåmod. Med sit lyse hår og

sin atletiske kropsbygning var Stefan prototypen på den ariske race. Gud ske lov er det ikke længere racen, der tæller, tænkte Hermann, men knægten ville være nået langt for 20 år siden.

Nu var hans begavelse og hans baggrund en hæmsko. Der var ikke længere plads til hverken initiativ eller en kritisk selvstændig tankegang. Hermann faldt igen ned i sine mørke tanker. Stefans muligheder i et samfund med ensretning og diktatorisk indoktrinering var næsten ikke til at holde ud at tænke på.

Den smukke forårmorgen var fuld af liv. Stefan skubbede kørestolen foran sig i et roligt tempo. De fulgte den lille asfalterede allé langs skoven ned mod hovedvejen. Træernes grene var fyldt med brune bristefærdige knopper, der snart ville folde sig ud i et lysegrønt flor. Men siddende i sin kørestol evnede Hermann ikke at glæde sig over den livsenergi foråret bragte med sig.

Stefan så på uret og satte tempoet op.

Hermann smilede lidt anstrengt til ham.

– Kan du nå det? Du kommer forhåbentlig ikke for sent i skole?

– Jeg når det, bare rolig.

– Skal du lave noget interessant i dag?

– Interessant? Det ved jeg ikke, om man kan kalde det. Vi skal have to timer i samfundsfag.

– Men jeg synes da, at du plejer at være glad for hr. Meyer.

– Han er god nok, men faktisk er jeg ved at brække mig over de tyndbenede teorier, han står og prakker os på. Han ser faktisk heller ikke ud, som om han selv tror på det. Sjovt nok er der ikke nogen, der siger ham imod, sagde Stefan sarkastisk.

– I skal vel op i samfundsfag til studentereksamen?

– Ja, om en måneds tid. Og samfundsfag er et vigtigt fag til eksamen. Jeg må indrømme, at jeg glæder mig til at blive

færdig og til at blive fri for at se på Friedrichs fede fjæs. Stefan sukkede.

Hermann smilede indforstået.

– Jeg tror, du har det med Friedrich, som jeg havde det med hans far. Som ung var Claus en lille halvfed, upålidelig og snottet slagsbror. Vi gik jo i klasse sammen. Og det blev ikke bedre af at han, efter skoletid, skulle han hjælpe sin far med at muge ud i staldene, mens vi andre holdt fri. Jeg tror aldrig han har tilgivet mig den uretfærdighed.

Stefan var optaget af sine egne tanker, men nikkede.

– Hvis du vil have din gamle onkels erfarne råd, så skal du passe på Friedrich, fortsatte Hermann. Den familie er farlig. Bare glid af på ham. Ja, for den sags skyld, bare glid af på det hele og se at få den eksamen i hus.

Stefan så lidt overbærende på Hermann.

– Bare rolig, onkel Hermann. Jeg har styr på det.

Der sidder et godt hoved på den knægt, men hans intelligens er et tveægget sværd, tænkte Hermann.

De havde flere gange måttet belære Stefan om, at det var mere end uklogt at lufte de kritiske holdninger, han havde med sig hjemmefra, offentligt. Der var stikkere overalt, og en uoverlagt bemærkning eller de forkerte holdninger i det forkerte selskab kunne føre til dårlige eksamensresultater og udelukkelse fra de højere læreanstalter.

At Stefan overhovedet var kommet i gymnasiet, var i sig selv en bedrift. Han var gået ud af 10. klasse i enhedsskolen med 12 i gennemsnit og var, efter at have vundet adskillige medaljer lokalt, blevet nummer to til landsstævnet i svømning. Dertil kom, at familien havde ofret sig og havde meldt sig ind i 'Die Sozialistische Einheitspartei', den tyske udgave af det kommunistiske parti. Hvis han ikke passede på nu, var hans mulighed for at læse videre til ingeniør i fare.

Uden en ordentlig uddannelse havde han ingen fremtid i DDR. Hvis bare han ikke fremturede så selvsikkert og var så forbandet stolt, tænkte Hermann lidt ærgerligt.

– Klarer du dig her fra onkel? Stefan rakte Hermann krykkerne og løftede kørestolen op bussen.

– Ja, se at komme af sted Stefan, du skulle gerne nå det til klokken otte.

– St. Josef Hospital, messede buschaufføren.

Hermann rejste sig og fik øjenkontakt med chaufføren, der nikkede indforstået. En ung medpassager hjalp beredvilligt Hermann med at få den sammenklappelige kørestol sat af bussen. Hermann satte sig tungt i kørestolen og bugserede den behændigt det sidste stykke ind i hospitalets foyer. Her overlod han kørestolen til portøren, og fandt det nærmeste toilet for at rette på protesen. Han havde forsøgt at polstre den på de steder, hvor den udløste trykmærker. Men lige meget hjalp det. Polstringen blev hurtigt våd af sved og forskubbede sig, når han gik. Det var selve konstruktionen, det var galt med.

Siddende på toilettet løsnede Hermann protesen og gned sit overlår for at skabe cirkulation. Egentlig havde han aller mest lyst til at tage protesen helt af og sætte sig tilbage i stolen. Men det var ikke sådan, han ville ses. På hospitalet havde han indrettet sig, så han kunne sidde ned det meste af tiden.

Hermanns tanker faldt igen tilbage til Stefan. Hvordan havde han selv været i den alder? Hvis nogen havde belært ham om at være ydmyg i en situation, hvor han havde retten på sin side ... Det ville han dengang have negligeret med foragt.

Jeg skal tilse den første patient, om kun 20 minutter, tænkte Hermann og forlod toilettet. Han tilbagelagde det sidste stykke vej op til afdelingen i et tempo, der var afstemt efter hans formåen.

Klokken var ved at være mange, så Stefan gik direkte op til sit klasseværelse. Rummet virkede indelukket, så han fortsatte hen til vinduet for at åbne det.

– Luk det vindue, det trækker, vrængede Friedrich surt.

Stefan stirrede med åbenlyst ubehag på Friedrichs dvaske og lidt fedladne krop. Han hang på stolen med den ene arm ned langs siden. Sprækkerne mellem knapperne i hans skjorte gabte for at give plads til hans slappe mellemgulv.

– Her lugter af lort. Man kan jo ikke trække vejret, sagde Stefan og satte sig hen på sin plads.

Friedrich skulede til ham og rejste sig for at lukke vinduet.

Som minutterne gik, steg uroen, og larmen nærmede sig ulidelige højder. Hr. Meyer lod vente på sig, men da skolens rektor, hr. Scheffer, trådte ind i lokalet, forstummede alle stemmerne. På få minutter havde alle fundet deres plads.

– Har I ikke noget vigtigere at tage jer til end at fjolle rundt på den måde. I opfører jer, som om I var i børnehaven. Hr. Scheffer lod blikket vandre fra det ene udtryksløse ansigt til det andet.

– Sæt jer!

– Jeres samfundslærer er ikke mødt op. Og jeg har netop fået bekræftet vores mistanke om, at hr. Meyer har svigtet sine opgaver her, for det han forestiller sig, er et forjættet liv i Vest. Indtil vi har ansat en ny lærer i hans sted, overtager jeg undervisningen i samfundsfag.

Hr. Meyer var generelt meget vellidt blandt eleverne. Han var ung og ambitiøs og i besiddelse af en sjælden indlevelsesevne. Han fortolkede de officielle rammer omkring undervisningen, til kanten af det, alle intuitivt vidste, der var tilladeligt, og overhørte med overlæg de politisk ukorrekte budskaber, der indimellem undslap de studerendes læber.

Der gik rygter om, at hr. Meyer var på kant med hr. Scheffer, og at nogen havde anmeldt hans undervisning for at indeholde kapitalistisk propaganda. Ingen, selv de mest dedikerede og tro partimedlemmer, ønskede at få hr. Scheffer som erstatning for hr. Meyer.

– Jeg kan forstå, at I arbejder med samfundsteorier og produktionsformer. Er det korrekt?

Adskillige nik og en spredt brummen bekræftede, hr. Scheffers spørgsmål.

– Er det korrekt? Hr. Scheffer hævede stemmen.

– Ja, det er korrekt, hr. Scheffer, bjæffede Friedrich.

– Udmærket. Vi begynder om et kvarter, og sørg så for at få luftet ud imens, man kan jo dårligt trække vejret herinde.

Stefan så på Friedrich og kunne ikke skjule et lille smil.

– Hvad anser I for den største udfordring i forbindelse med bæredygtige produktionsformer i DDR, tordnede hr. Scheffer uden anden indledning.

Ingen markerede af frygt for at give det forkerte svar.

– Lad mig starte på et mere grundlæggende niveau. Fortæl mig om de værdimæssige forskelle, der ligger bag valget af produktionsformer i henholdsvis Øst og Vest?

Friedrich stak lidt tøvende en hånd i vejret.

– Ja, Friedrich?

– Vi har afskaffet det kapitalistiske styres udnyttelse af arbejdskraften og har stillet alle mennesker lige.

– Kan du give mig et eksempel fra det praktiske liv?

– Ja, nu for eksempel i landbruget. Friedrich sendte Stefan et onskabsfuldt blik. Under det kapitalistiske styre ejede ganske få mennesker jorden, som vi alle skulle leve af. De udnyttede arbejderne for kun at berige sig selv, mens andre næsten ingenting havde. De mente, at de var født som bedre mennesker, og at de havde ret til at have det bedre end alle andre.

Friedrich tav og holdt vejret spændt

– Fortsæt!

– Derfor har vi i den Socialistiske Republik afskaffet den private ejendomsret, fortsatte Friedrich lidt hektisk. Profitten bliver fordelt, og alle har et ansvar for at arbejde sammen kollektivt omkring produktionen, uanset hvem man er. Men det er der desværre mange af dem, der tidligere var privilegerede, der har svært ved at forstå. Friedrich skulede igen til Stefan.

Hr. Scheffer fangede situationen og henvendte sig til Stefan.

– Stefan, hvordan ser du på det. Din familie indtog jo den særstilling, Friedrich hentyder til.

Stefans hjerte bankede. Han var rasende. Friedrich havde med fuldt overlæg sat ham i en umulig situation.

– Nu er jeg jo født under krigen og har aldrig oplevet nogen særstilling. Jeg synes ikke, nogen mennesker er bedre end andre, eller at nogen skal være født med en ret, andre ikke har. Men jeg synes, vi har et problem med det kollektive ansvar.

Stefan kunne have bidt tungen af sig selv. Han vidste, at han med den sidste sætning var på vej ud på et skråplan.

– Det sidste er du vist nødt til at uddybe lidt. Hr. Scheffer smilede påfaldende venligt.

Alarmklokkerne ringede advarende for Stefans indre øre. Alles øjne var vendt mod ham. Nu gjaldt det om at holde tungen lige i munden.

– Alle bør tage ansvar og arbejde for fælleskabet. Men i praksis er det svært at få den enkelte til at tage ansvar, hvis de ikke oplever, at de har noget konkret, de skal være ansvarlige for. Man skal kunne se målet for sig og være stolt af det, man har bidraget med. Og hvis ingen tager ansvar og ingen føler, at de gør en forskel, falder produktiviteten og alting forfalder.

– Interessant. Hvad synes du så, vi skal gøre ved det?

– Vi har brug for uddannelse og dygtige ledere. Det vigtigste er, at vi har nogle visionære ledere, der går foran. Nogen som ved noget om det, de har med at gøre. Stefan håbede, at han nu udtrykte sig så diplomatisk, at han klarede frisag.

– Så du mener, at de ledere, vi har nu, er uduelige?

– Ikke alle, naturligvis.

Og hvorfor mener du så, at det forholder sig sådan?

– Det kan jeg ikke svare Dem entydigt på. Men jeg mener, at vi må sikre, at lederstillingerne går til dem med de bedste kvalifikationer.

Hr. Scheffer kneb øjnene sammen og nikkede.

– Er der andre, der har et bud på, hvordan vi forbedrer vores produktionsapparat?

Stefan åndede lettet op. Den lille lort til Friedrich. Han kunne vente sig.

– Nå, så kom den lille adelsmand på glatis, råbte Friedrich spottende, da de alle var sluppet ud i skolegården.

– Det eneste du kan, Friedrich, er at slikke de rigtige folk i røven. Du kan ikke selv tænke en eneste selvstændig tanke, og så er du en pokkers dårlig kammerat.

– Pas på hvad du siger. Har du glemt, at din familie er degraderet til røven af fjerde division.

Stefan rystede nedladende på hovedet.

– Så din familie er det nye herrefolk? Hvad synes du selv, forskellen er nu, hvor det er dig og din familie, der repræsenterer de nye undertrykkere. Tror du virkelig selv på, at frygt og korrupsion er måden, man kan udvikle et samfund på? Du er dummere, end jeg troede. Stefan vendte ryggen til og lod lavmeldt et 'fede idiot' undslippe sine læber.

Pludselig mærkede han en skarp smerte i ryggen. Friedrichs spark var velplaceret og slog luften ud af ham.

– Hvad sagde du lige?

Inden Stefan kom rigtig til sig selv, fik han en knytnæve i maven. Raseriet og det indestængte had lyste ud af Friedrichs øjne. Stefan fattede sig og sprang uden for rækkevidde af de efterfølgende slag. Hans fordel var, at han var smidig og hurtigt kunne flytte sig. Han stirrede på Friedrich og forholdt sig passivt.

Friedrich så sig omkring for at dyrke sit publikum.

– Nå, du er også en tøsedreng, sagde han og forsøgte med et nyt udfald. Slaget ramte Stefan på den ene side af ansigtet, lige over øjet. En lille flænge fik blodet til at løbe. Friedrich så sig triumferende omkring. I netop dette uopmærksomme øjeblik sendte Stefan et knytnæveslag afsted. Friedrich gispede og tog sig til næsen. Slaget havde fremkaldt en underlig knasende lyd, og blodet løb ud igennem hans fingre.

– Det her skal du få betalt. Når vi er færdige med dig, vil du tigge og bede om at få lov til at muge lort ud i staldene, din højrøvede skid, hvæsedede Friedrich, og så vild ud i øjnene.

– Så kan du jo finde ud af, om dine fine teorier holder.

Friedrich vendte sig arrigt omkring og gik ud på toilettet for at vaske blodet af sig.

Pokkers! Jeg er havnet lige nøjagtig i den fælde, onkel Hermann har advaret mig imod, tænkte Stefan og forlod sine klassekammerater. Hvorfor kan jeg ikke holde min kæft? At Friedrich kunne genere hans optagelse på ingeniørstudiet, var han ikke i tvivl om. Men værre var, at republikken forventede tre års militærtjeneste, inden han fik lov til at begynde. Slagsmålet med Friedrich bekræftede Stefan i, at han måtte rejse, så snart studentereksamen var i hus.

Lige nu handlede det kun om at komme så ubemærket gennem resten af dagen som muligt.

Det meste af dagen tænkte Stefan på, hvordan han kunne skabe sig et liv i Vestberlin. Militæret i DDR var under alle omstændigheder, noget han ville undgå. Frihed til at tænke

frit og et studie uden modkrav. Hvad lavede han egentlig her? Det eneste problem var Irene. Han måtte have hende overtalt til at tage med. Han besluttede sig til at opsøge hende på vejen hjem. Hendes skole lå kun fem minutter væk.

Stefan stillede sig bag en af de søjler, der bar halvtaget i skolens gård. Han regnede med, at Irene ville dukke op inden for få minutter. Hun gik i 10. afgangsklasse og skulle, ligesom han, afslutte skolen i år. De var ikke forlovede, men havde været kærester i det seneste års tid.

Irene var en høj, robust, naturlig pige med et åbent sind og en autentisk udstråling. Hun blandede sig aldrig i politik, måske fordi det ikke interesserede hende, eller måske fordi hun ikke ønskede at få problemer. Modsat Stefan var hun allerede sikker på at komme ind på den uddannelse, hun ønskede. Der var så stor mangel på sygeplejersker, at hun var blevet optaget på stedet, da hun søgte om plads som sygeplejeelev på St. Josef.

Stefan kendte næsten Irenes krop, som var det hans egen. Med det ublufærdige forhold Irene havde til den fysiske krop, var han sikker på, at det var det rigtige erhverv, hun havde valgt. Da de blev kærester for et år siden, havde han været total novice. Faktisk var det hende, der havde guidet ham gennem kvindekroppens mysterier, og nu vidste han præcis, hvordan han kunne glæde hende. De havde ikke elsket rigtigt endnu. Det var svært at skaffe kondomer, og ingen af dem ønskede, at en graviditet skulle ødelægge deres uddannelsesmuligheder. Men de vidste begge, hvordan de kunne glæde og tilfredsstille hinanden.

Stefan blev brat hevet ud af sine drømme, da han genkendte Irenes smittende latter. Kort efter fik han øje på hendes mørke krøller. Hun var næsten et hoved højere end de veninder, hun var sammen med, og hendes livlige kropssprog understøttede formentlig den historie, hun var ved at

fortælle. Deres øjne mødtes, hun vinkede og fortsatte hen imod ham.

Stefan gav hende et kys på kinden og snusede hendes naturlige duft ind.

– Ses vi i eftermiddag, der er noget, jeg vil snakke med dig om?

– Jeg skal arbejde på plejehjemmet. Jeg er først færdig ved syvtiden. Det er en rigtig dum dag, Stefan, for jeg har også nogle opgaver, jeg skal have afleveret i morgen.

– Hvad med i morgen. Kan vi mødes på cafeen efter skoletid?

– Hvad tid?

– Klokkerne fire.

Irene så på uret.

– Vi har en aftale, sagde hun og gav Stefan et let kys på kinden. Jeg er nødt til at løbe nu.

– Vi ses i morgen.

Stefan smilede og så længselsfuldt efter hende

